

ORTA DOĞU'DA MANDA REJİMLERİ

(Tarihçinin Günlüğü)

<https://www.youtube.com/watch?v=rIq7uMhgRjk&feature=share>

Orta Doğu'da manda rejimlerinin kurulmasında;

1. Dünya petrol rezervlerinin yüzde 80'i, doğalgaz rezervlerinin ise yaklaşık yüzde 50'sine sahip olması,
2. Önemli su yatakları (Fırat, Dicle, Asi) ve suyolları (Süveyş Kanalı, Hürmüz Boğazı, İstanbul ve Çanakkale Boğazları) sahip olması,
3. Üç büyük ilâhi dinin kutsal kentlerinin bu bölgede bulunması gibi özellikleri bu bölgenin stratejik ve jeopolitik öneminin artmasına yol açmıştır.

XIX. yy. da Osmanlı'nın iyice zayıflamasıyla bu bölge, başta İngiltere, Fransa, Rusya; sonra da Almanya ve İtalya'nın etkin olmak için uğraştıkları bir alan haline geldi.

Birinci Dünya Savaşı devam ederken İngiltere, Fransa ve Rusya gizli anlaşmalarla Orta Doğu'yu paylaştılar. Savaş sonunda, ABD'nin yayımladığı Wilson Prensipleri, İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu planlarını bozacak nitelikte maddeler içermektedir. Bunun üzerine iki devlet, ortak deklarasyon yayınlayarak Ortadođu ülkelerinde halkların kendi idarelerine dayanan hükümet ve yönetimler kurabileceklerini bildirdiler.

Manda yönetimi Milli Mücadele Döneminde Anadolu'da da tartışıldı. Erzurum Kongresi'nde reddedilen manda idaresi Sivas Kongresi'nde kesinlikle reddedilerek ülkeyi işgal eden devletlerle mücadeleye başlandı.

İngiltere ve Fransa 1920 San Remo Konferansı'nda mandater yönetimler kurulması konusunda fikir birliğine varmış ve Orta Doğu'yu paylaşmışlardır. Paylaşımına göre;

1. Fransa: Suriye, Cezayir, Tunus ve Lübnan'ı;
2. İngiltere: Arabistan Yarımadası, Mısır, Ürdün, Irak, Kuveyt ve Filistin'i manda sistemiyle himayelerine almışlardır.
3. İngiltere ve Orta Doğu:

IRAK:

1921'de Hicaz Kralı Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal'ı Irak krallığına getirdi. Bu durumu kabul etmeyen Iraklıların bağımsızlık mücadelesi sonucu İngiltere, Irak'a bazı tavizler verdi. 30 Haziran 1930'da yapılan antlaşma ile bağımsız oldu. 1938'de Irak yönetimi İngiliz yanlısı

Başbakan Nuri Sait Paşa'nın eline geçti. Böylece İngiltere, II. Dünya Savaşı öncesinde Irak üzerindeki egemenliğini sürdürmüş oldu.

ÜRDÜN:

1922'de İngiltere'nin mandası olarak kuruldu. Başına Hicaz Kralı Şerif Hüseyin'in oğlu Abdullah'ın getirildiği manda yönetimi doğrudan Filistin'deki İngiliz komiserine bağlıydı. Ürdün, bağımsızlığına 1946'da kavuştu.

FİLİSTİN:

San Remo Konferansı'nda İngiliz mandasına bırakılan yerlerden biri de Filistin'di. İngiltere'nin Filistin'de "Yahudi Yurdu" kurma çalışmaları, Wilson Prensipleri'ne uygun olarak ABD tarafından desteklendi.

MISIR:

Mısır milliyetçilerinin çıkardığı ayaklanmalar sonunda İngiltere, 1922'de bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı. Fakat Suveyş üzerindeki hakları sayesinde İngiltere, Mısır'da etkin olmaya devam etti. İtalya ve Almanya'nın Orta Doğu'da bağımsızlık isteyen milletleri kışkırtarak yardım etmeleri üzerine İngiltere, Mısır'dan çekilirken Süveyş Kanalı'nda sürekli asker bulundurma hakkı elde etti; ayrıca İngiltere, saldırı halinde Mısır'ı koruyacaktı.

Fransa ve Orta Doğu

SURİYE VE LÜBNAN:

Mart 1920'de merkezi Şam olmak üzere Lübnan ve Filistin topraklarını da içine alan Suriye Krallığı kurdu. Bu devlet, San Remo Konferansı'nda tanınmadı.

1926'da Lübnan'a, 1930'da da Suriye'ye bağımsızlıklarını verdi. Ancak her iki devletin de anayasasında Fransız mandasının devamını sağlayan maddeler vardı. Fransa bu iki devletten 1946'da tamamen çekildi. (TARİHÇİNİN GÜNLÜĞÜ)

ALTYAZIDAN DERLEYEN

CELAL SANCAR

23.082017/ANKARA